

Studia Podyplomowe Zawód Nauczyciel Przedmiotów Zawodowych

Materiały dla uczestnika **Moduł: Pedagogika**

Opracowała: dr Agnieszka Zientarska Frankowska
Recenzował: Janusz Moos

Pojęcie pedagogiki.

Pedagogika jest nauką humanistyczną zajmującą się wychowaniem człowieka na różnych etapach jego rozwoju. Jest dyscypliną naukową. Posiada przedmiot badań – wychowanie, podmiot badań – wychowanek, metody badań oraz bogaty zasób teorii.

Nazwa pedagogika pochodzi od dwóch słów: pais – chłopak, ago – prowadzę, paidagogos – prowadzący chłopca. Pedagogika jako nauka opisuje fakty, ale może przede wszystkim wyjaśnia je i stara się znaleźć odpowiedzi na temat określonych procesów wychowawczych.

Stąd główne funkcje pedagogiki:

- **Funkcja diagnostyczna** – określa rzeczywisty stan wiedzy na dany temat.
- **Funkcja prognostyczna** – określa w oparciu o poznane zjawiska, ich przyszły kierunek zmian i rozwoju.
- **Funkcja instrumentalno – techniczna** – obejmuje konkretne działania.

Pedagogika jako nauka posiada metody badań, które umożliwiają gromadzenie i analizowanie materiału badawczego. Są nimi: eksperyment pedagogiczny, monografia, metoda indywidualnych przypadków, sondaż diagnostyczny.

Podstawowe pojęcia pedagogiki: (materiały dodatkowe)

Wychowanie, kształcenie, samokształcenie, uczenie się, nauczanie, pedagog. Osobowość w ujęciu pedagogiki zakłada trzy koncepcje osobowości:

- **koncepcja natywistyczna** – w której czynniki wrodzone, instynkty i popędy warunkują osobowość człowieka. Zwolennicy natywizmu nie wierzą w skuteczność działań wychowawczych, ponieważ wszystko zależne jest od genów. (teoria Platona).
- **Koncepcja determinizmu socjologicznego** – zakłada, że o osobowości człowieka decyduje środowisko, w którym żyje.
- **Koncepcja konwergencji**. – łączy dwie poprzednie koncepcje uznając wpływ na osobowość człowieka zarówno genów, jak i środowiska, w którym żyje.

Z pojęciem osobowości dość szeroko łączy się pojęcie **socjalizacji** (uspołecznienie człowieka) i **hominizacji** (uczłowieczenie). Pojęcie środowiska i jego rodzajów. Tolerancja w pedagogice rozumiana jako wychowanie w tolerancji pozytywnej.

Metody pracy nauczyciela z uczniem. (materiały dodatkowe)

- Zasady doboru metod nauczania. Co rozumiemy przez metody nauczania.
- Metody oparte na słowie.
- Metody obserwacji i pomiaru
- Metody działalności praktycznej uczniów
- Metody aktywizujące.
- **Metody poznawania ucznia**.
- Metoda obserwacji:

- Badanie wyników obserwacji (karta spostrzeżeń, karta obserwacyjna ucznia)materiały do wglądu dla studentów
- Test socjometryczny J. L. Moreno. (źródło :Pilch T, Bauman T. Metodologia badań pedagogicznych) do wglądu dla studentów.
- Wywiad środowiskowy, ankieta(materiały do wglądu dla studentów)

Dokumentacja szkolna (karta lekarska, odwiedziny w domu ucznia , współpraca z rodziną , arkusze ocen, karty biblioteczne, orzeczenia poradni psychologiczno- pedagogicznej, dziennik).

Analiza wytworów działalności ucznia (prace plastyczne , innego rodzaju twórczość literacka , muzyczna oraz prace domowe).

Następnym istotnym czynnikiem warunkującym prawidłowy przebieg procesu wychowania jest **komunikacja interpersonalna** , czyli sprawny i zrozumiały przepływ informacji między nadawcą (nauczyciel) a odbiorcą (uczeń).Komunikacja jest naturalnym procesem wchodzącym w skład socjalizacji człowieka. Istotną rolę w komunikacji odgrywa kontekst komunikacyjny , czyli środowisko , w którym zachodzi proces komunikacji i osoba odbiorcy. Wyróżniamy komunikacje werbalną , czyli przekazywanie informacji za pomocą języka poprzez : mówienie , słuchanie , pisanie , czytanie, obraz.

Mówienie , dotyczy nie tylko nadawcy(jaki zawód wykonuje , jaki jest zasób jego wiedzy , wykształcenie, płeć , wiek), ale także rodzaju przekazywanego komunikatu (perswazja, ocena , analiza , osąd , diagnoza , interpretacja). Opiera się na właściwym odczytaniu i interpretacji dźwięków.

Pisanie - powinno być poprawne pod względem gramatycznym , ortograficznym i stylistycznym. Komunikat musi być napisany jasno i zrozumiale dla odbiorcy. Jego odbiór jest uzależniony od treści , ale również od jego cech wizualnych : czcionka , papier , układ strony.

Czytanie – związane jest z tekstem pisanym i jego formą wizualną , zawartością i znaczeniem tekstu, od umiejętności czytania ze zrozumieniem.

Obraz – to symboliczna , zakodowana wiadomość . Jej odczytanie wymaga od odbiorcy pewnej wrażliwości , wiedzy ,pewnego poziomu rozwoju .

Słuchanie - zwłaszcza aktywne, wymaga parafrazowania – potwierdzania zrozumiałości komunikatu, odzwierciedlania emocji, skupiania się na najważniejszym , formułowania odpowiednich pytań i zapamiętywania istotnych kwestii, zwrotów , słów.

Kolejnym istotnym składnikiem przekazywania informacji jest **komunikacja niewerbalna**, która może wyrażać się przez :

Kinezytykę – mowa ciała : mimika , gestykulacja , postawa ciała , ruchy ciała , kontakt wzrokowy.

Prajęzyk – ton , barwa głosu, wysokość, intonacja.

Samoprezentacja – wygląd fizyczny , budowa ciała , ubranie , fryzura, makijaż , biżuteria.

Proksemika- dystans interpersonalny.

Chronemika- punktualność , rozciąganie pewnych rzeczy w czasie dla podkreślenia ich ważności.

Główne cechy komunikowania : Odbywa się w kontekście społecznym. Jest skierowana do jednej osoby lub grupy osób. Jest procesem kreatywnym. Wymaga budowania nowych pojęć, poszerzania wiedzy i umiejętności poprawnego formułowania myśli. Ma charakter ciągły . Komunikacja

towarzyszy nam stale. Jest procesem celowym i świadomym. Komunikujemy się w określonym celu, by osiągnąć zamierzony rezultat.

Wyróżniamy 4 podstawowe funkcje komunikowania:

- **Informacyjną** – przekazywanie i pozyskiwanie informacji w celu osiągnięcia zamierzonych celów.
- **Kontrolną** – polegającą na sprawowaniu kontroli , wyznaczania ról społecznych.
- **Emotywną** – umożliwiającą wyrażanie uczuć , zaspokajają potrzeby psychospołeczne.
- **Motywacyjną** – zachęca do podejmowania określonych czynności , zmiany zachowania i osiągnięcia celów.

Podstawy poprawnej komunikacji:

- Zrozumienie komunikatu nadawanego przez nadawcę .
- Właściwy czas i miejsce .
- Nie formułowanie przedwczesnych ocen (unikanie etykietowania)
- Liczenie się z uczuciami drugiej osoby (empatia)
- Okazywanie szacunku drugiej osobie
- Aktywne słuchanie.
- Skupianie się na najważniejszym (nie odchodzenie od tematu)
- Kontakt wzrokowy
- Mowa ciała skorelowana z przekazem niewerbalnym.
- Autentyczność
- Konkretność, życzliwość , cierpliwość.
- Umiejętne stawianie pytań.
- Podążanie za tokiem myślowym rozmówcy.

Błędy i blokady w komunikacji:

- Negatywne nastawienie na nadawcę , brak akceptacji odbiorcy.
- Brak zaufania.
- Brak umiejętności efektywnego słuchania.
- Nakazywanie ,pouczanie.
- Wzbudzanie poczucia winy.
- Osądzanie , krytykowanie , wyśmiewanie.
- Uciekanie od tematu.
- Poczucie wyższości , bądź niższości.
- Sugerowanie pytań lub zbyt osobiste pytania.
- Różnice w postrzeganiu rzeczywistości
- Niezgodność komunikatów werbalnych i niewerbalnych

Często nauczyciele nie dostrzegają popełnianych przez siebie podstawowych błędów w komunikacji , które często wywołują odmienne od zamierzonych skutki w postaci np.: agresji,

zamknięcia się w sobie , braku akceptacji siebie i innych , poczucie niższości , irytację i niechęć do dalszej rozmowy , co w konsekwencji powoduje narastające problemy wychowawcze.

Style kształcenia

W pedagogice przez styl nauczania rozumie się pewne charakterystyczne , społeczne zachowanie nauczyciela w czasie lekcji. Jego decyzje związane z kierowaniem klasą , organizowaniem pracy uczniów, kontrolowaniem klasy , planowaniem pracy , strategii kształcenia i sposobów motywowania uczniów do nauki i rozwijania zainteresowań.

Elementami składowymi nauczania są : nauczyciel , uczeń , nauczanie , materiał i cele i treści nauczania.

W praktyce pedagogicznej można zaobserwować różne style pracy wśród wychowawców. Zależne będą one od osobowości nauczyciela , jego wieku , stażu pracy i osobistego stosunku do wychowanków. Wśród tendencji reagowania na zachowania uczniów przez nauczycieli możemy wyróżnić :reagowanie według schematu :

Bodziec (zachowanie ucznia) – reakcja (zachowanie nauczyciela).

Drugim typem tendencji jest nauczyciel analizujący swoje zachowanie wobec ucznia. Nauczyciel świadomy bliskich lub dalszych konsekwencji swoich poczynań wytwarza typ relacji, w którym zachowania jednych pozostają w czytelnym i pozytywnym dla obu stron związku stwarzają korzystną atmosferę współpracy i zrozumienia. Taki typ nauczyciela jest: tolerancyjny i wyrozumiały. Indywidualnie podchodzi do każdego ucznia , jest sprawiedliwy i obiektywny. Twórczo i kreatywnie podchodzi do treści nauczania i potrafi pozytywnie motywować swoich wychowanków. To nauczyciel zainteresowany dobrem i rozwojem ucznia.

Typ nauczyciela **negatywnego** hołdującego szkole tradycyjnej charakteryzuje się takim cechami jak:

- unikanie innych kontaktów z dziećmi, niż te obowiązkowe, szkolne.
- unika trudności, bądź je lekceważy lub nie potrafi ich prawidłowo rozpoznać.
- ulega rutynie i schematyzmowi w nauczaniu.
- zainteresowany tylko procesem nauczania
- emocjonalnie nie zrównoważony , zmienny , przenoszący swoje osobiste problemy do klasy.

Ze względu na typy relacji jakie buduje nauczyciel z uczniami wyróżniamy następujące style nauczania : **styl kierowniczy , styl terapeutyczny , styl wyzwalający.**

Styl kierowniczy inaczej autorytarny

Charakteryzuje się dominującą postawą nauczyciela . Sam wyznacza zadania , decyduje o czasie ich wykonania i sposobie rozwiązywania .Ocena subiektywnie , nie dopuszcza do dyskusji uwag , propozycji ze strony uczniów. Nie bierze udziału w pracy zespołu , kontroluje i nie wycofuje się z

raz obranego stanowiska (nawet, gdy popełnia błędy). W jego kontaktach z uczniami dominuje: polecenie, rozkazy, żądania i nagany, częściej stosowane, niż nagrody. Wzbudza respekt i strach. Rezultatami stosowania tego stylu przez nauczyciela są:

- Utrata motywacji poznawczej na rzecz unikania kar.
- Brak inicjatywy a w konsekwencji nawyk bierności i konformizmu.
- Zanik więzi koleżeńskiej lub szukanie ucieczki przez ściąganie, podpowiedzi, wagary, czy różnego rodzaju przejawy agresji.
- Choroby psychosomatyczne włącznie z depresją.

Styl terapeutyczny –

To styl pracy nauczyciela pozwalający uczniom na współtworzenie procesu nauczania. Charakteryzuje się otwartością i komunikatywnością w kontaktach z wychowankami. Kładzie nacisk na kreatywność i samodzielność uczniów. Zachęca i motywuje do pracy i rozwoju własnych zainteresowań. Nauczyciel w tym stylu wychowania wspiera w dokonywaniu samodzielnych wyborów, bierze pod uwagę emocje i uczucia dzieci. Zezwala i zachęca do wyrażania własnych opinii i ocen na różne tematy. Okazuje sympatię i życzliwość, często się uśmiecha. Sprawnie rozładowuje napięcia i stres, daje wiarę we własne siły i nabywanie przez dzieci cech osobowości twórczej, rozwijającej się.

Skutki stosowania stylu terapeutycznego:

- Pozytywny stosunek do nauki i chęć dalszego rozwoju.
- Rozwój samodzielności w działaniu i myśleniu.
- Pobudzanie zainteresowań
- Budowanie własnej wartości.
- Rozwijanie otwartości na świat.
- Wspiera prawidłowy rozwój psychofizyczny dzieci.
- Zapobiega agresji, depresji, stresom.

Styl wyzwalający –

nauczyciel decydując się na ten styl pracy sam musi być osobą, która posiada różnorodne zainteresowania, bądź pasję, niekoniecznie związaną z wykładanym przez siebie przedmiotem. Służy sam za wzór. Zachęca własnym przykładem do rozwoju i nauki. Jest osobowością wyzwalającą, motywującą. Często taki nauczyciel jest dobrym organizatorem, koordynującym prace dzieci. Ocenia obiektywnie za osiągnięcia i kreatywność, pomysłowość i samodzielność. Motywuje do poszukiwania nowych rozwiązań.

Skutki stosowania stylu wyzwalającego:

- Zachęca do samorozwoju
- Uczy samodzielności w rozwiązywaniu zadań, problemów
- Zapobiega bierności i zniechęceniu.
- Motywuje do nauki.

Uczeń zdolny w szkole.

Istotnym elementem w pracy nauczyciela jest rozpoznawanie i kierowanie rozwojem ucznia zdolnego. Zainteresowanie dzieckiem zdolnym zaczęło się dużo później, niż dziećmi sprawiającymi trudności wychowawcze. Uczeń zdolny był dal nauczyciela mniej „uciążliwy” niż uczeń mniej zdolny. Badania psychologiczne i socjologiczne wskazują, że dzieci zdolne zaniedbane pozbawione dostatecznego zainteresowania nauczyciela popadają w konflikty ze środowiskiem szkolnym i rodzinnym, gdyż czują się odrzucone i nie docenione. Dlatego tak istotnym jest szybkie i prawidłowe rozpoznanie ucznia zdolnego i stworzenie mu warunków do dalszego rozwoju.

Pojęcie ucznia zdolnego:

O uczniach zdolnych mówimy w odniesieniu do jednostek przejawiających wysoki poziom zdolności ogólnych (inteligencji) lub charakteryzujących się zdolnością specjalną w konkretnej dziedzinie. Cechami charakterystycznymi uczniów zdolnych będą jeszcze takie cechy jak:

- Umiejętność efektywnego uczenia się rzeczy nowych i wykraczających poza naukę szkolną.
- Oryginalność w myśleniu i działaniu.
- Pracowitość, wytrwałość w dążeniu do celu.
- Silna motywacja
- Duża dociekliwość i niezależność.
- Łatwość rozumienia i przyswajania symboli abstrakcyjnych i kodów językowych.
- Bogate słownictwo
- Zainteresowania poznawcze.

W szkole zdolności ucznia zdolnego mogą ujawnić się w sposobie pracy nad materiałem nauczania i wtedy nauczyciel jest w stanie rozpoznać ucznia zdolnego po:

- Szybszym uczeniu się i opanowaniu większej części materiału.
- Szukają związków przyczynowo skutkowych wydarzeń i zjawisk, swobodniej zestawiają wiadomości, szukają dodatkowych informacji w różny sposób.
- Czytają dużo i chętnie
- Wcześniej niż inni często w wieku przedszkolnym opanowują umiejętność czytania i pisanie.
- Mają różnorodne cele uczenia się i zaspokajania ciekawości.
- Są wnikliwymi i dobrymi obserwatorami.
- Posiadają szeroki zakres uwagi
- Z łatwością stosują się do skomplikowanych instrukcji

Aby określić potrzeby ucznia zdolnego należy zebrać informacje z jak największego obszaru funkcjonowania dziecka. Istotnym czynnikiem będzie kontakt z domem rodzinnym ucznia. Opinia rodziców, wyniki testu socjometrycznego, rozmowy z nauczycielami uczącymi ucznia, opinia poradni psychologiczno-pedagogicznej, obserwacja ucznia, **test inteligencji** (za wybitnie uzdolnionych uważa się uczniów, których IQ wynosi powyżej 130 punktów), innym kryterium określającym inteligencję jest **kryterium wybitnych uzdolnień**, na którego obraz składają się takie

czynniki jak: iloraz inteligencji, szybkość uczenia się , obszerna wiedza , wczesna dojrzałość intelektualna , osiągnięcia , inteligencja.

Test wielorakiej inteligencji (do wglądu dla studentów).

Typy inteligencji Gardnera , który wyróżnił osiem typów inteligencji:

- **Inteligencja językowa** – dziecko lubi rozmawiać , żartować, opowiadać bajki , układać wierszyki , historyjki, przyjemność sprawia mu czytanie i aktywne słuchanie . Posiada umiejętność abstrakcyjnego myślenia i dużą wyobraźnię .
- **Inteligencja wizualno – przestrzenna** – dziecko lubi rysować , układać , konstruować . Ma wyobraźnię przestrzenną . Woli książki z ilustracjami , obrazami. Często występuje u niego pamięć fotograficzna.
- **Inteligencja muzyczna** – ma talent muzyczny lubi dźwięki, szybko je naśladuje. Ma poczucie rytmu. Śpiewa, lub gra na instrumencie.
- **Inteligencja ruchowa** – lubi ruch i przestrzeń. Realizują się poprzez zabawy ruchowe. Odznacza się dużą sprawnością psycho-ruchową , dobrą koordynacją ruchów .Dobrze liczy i pisze .
- **Inteligencja logiczno-matematyczna** – lubi porządek w otoczeniu. Dokładnie realizuje instrukcje, zbiera informacje potrzebne do rozwiązania problemu. Lubi gry i zagadki matematyczno – logiczne. Liczy w pamięci. Ma analityczny umysł.
- **Inteligencja interpersonalna** – łatwo nawiązuje kontakty międzyludzkie , jest empatyczne , asertywne i chętne do działań w grupie , często ma cechy przywódcze .
- **Inteligencja intrapersonalna** – dziecko lubi pracować samotnie jest zdolne do wzmożonego wysiłku, jeśli widzi w nim konkretny cel. Lubi wyzwania, chętnie podejmuje nowe zadania, które wymagają wzmożonej koncentracji. Odznacza się samodyscypliną.
- **Inteligencja przyrodnicza** – dziecko lubi przebywać na świeżym powietrzu, lubi zajęcia związane z ogrodnictwem, kontaktem z przyrodą, ze zwierzętami. Ma zdolność zapamiętywania i klasyfikowania przedmiotów.

Analiza wszystkich wiadomości pozwala określić potrzeby ucznia zdolnego. Są wśród nich **potrzeby dydaktyczne** :

- Pogłębianie wiedzy z przedmiotów, w których uczeń wykazuje zdolności
- Dostosowanie tempa przyswajania wiedzy do zdolności ucznia
- Zwiększanie wymagań
- Tworzenie atmosfery i sytuacji do twórczego rozwiązywania zadań
- Motywowanie do samodzielnej, twórczej pracy
- Zachęcanie do korzystania z zajęć pozalekcyjnych
- Powierzanie uczniowi prowadzenia lekcji, samodzielnego opracowywania zagadnień tematycznych
- Zachęcanie do udziału w konkursach, olimpiadach.

Potrzeby psychologiczne:

- Radzenie sobie z porażkami, niepowodzeniami.
- Łagodzenie stresu, złych emocji.
- Umacnianiu własnej wartości

Potrzeby społeczne

- Akceptacja ucznia zdolnego przez grupę rówieśniczą .
- Nauka asertywności
- Współdziałania z grupą

Metody i formy pracy z uczniem zdolnym:

W zakresie pracy dydaktycznej dąży się do wprowadzenia metod badawczych i problemowych, które uwzględniać będą indywidualne możliwości i potrzeby ucznia zdolnego. Zadania stawiane przed uczniem powinny mieć optymalny poziom trudności i motywować go do efektywnego działania. Praca dydaktyczna może być prowadzona w różnych strukturach organizacyjnych i począwszy od klas i szkół dla uzdolnionych poprzez specjalne programy i indywidualny tok pracy, do wielopoziomowego nauczania w typowych zespołach klasowych.

Jeśli chodzi o warunki wychowawcze tworzone przez szkołę należy dążyć do właściwej postawy wobec dziecka zdolnego, tolerancji dla jego ewentualnej odmienności w zachowaniu, czy trudności wychowawczych, które mogą wystąpić. Sposoby przejawiania indywidualności przez uczniów zdolnych może być przykry do zaakceptowania przez rówieśników i nauczycieli.

Ucniowieolni często są nietolerancyjni dla pozostałych uczniów (szczególnie słabszych od nich), często uporczywie dowodzą swoich racji, kwestionują zdanie nauczycieli. Nie liczą się z opinią kolegów, mają trudności we współdziałaniu w grupie, wolą często pracować samotnie, co podczas lekcji nie zawsze jest do zrealizowania. Swoją osobą, pytaniami, absorbują nauczyciela, wymagają od niego wzmożonej uwagi. Zawyżają poziom przerabianego materiału i metod, które nie interesują innych uczniów. Posiadanie przez nauczyciela w klasie ucznia zdolnego, bądź uczniów zdolnych wymusza odmienną organizację pracy. W pracy z uczniem zdolnym można wyodrębnić kilka etapów.

Organizacja wstępna

Wyodrębnienia z grupy klasowej uczniów zdolnych i włącza ich do samodzielnej pracy . Następnym etapem będzie praca z całym zespołem podzielonym na grupy , pracujące pod kierunkiem wybranych uczniów. Uczniowie mogą proponować sposoby wykonywania pracy i podział zadań.

Praca indywidualna . Uczniowie realizują plan pracy grupowej i indywidualnej. Pracują w czytelnicy , przeprowadzają eksperymenty, zbierają potrzebne materiały .Konsultują się z nauczycielem i wspólnie omawiają rezultaty pracy.

Podsumowanie wyników i wnioski . Uczniowie muszą krytycznie ocenić pracę własną i innych. Wskazać błędy , ale i rzeczy , które zostały zrobione dobrze . W ten sposób dzieci uczą się

prawidłowego wyciągnięcia wniosków, argumentowania, prezentowania swoich osiągnięć i nowych pomysłów.

W szkołach ponadpodstawowych obok omówionych form pracy wprowadza się: letnie sesje, uczniowie pracujący razem w czasie lekcji lub w systemie poza lekcyjnym. Odrębne klasy lub szkoły dla uczniów różnie uzdolnionych. Następną formą pracy z uczniem zdolnym

Wzbogacanie, które polega na przystosowaniu nauczania do możliwości intelektualnych ucznia.

Akceleracja, która polega na przyspieszaniu tzn. wcześniejszym rozpoczynaniu nauki, podwójnej promocji (przeskakiwanie klas), szybszego przerabiania materiału, systemu nauczania bezklasowego, czy wcześniejszego kończenia szkoły i przechodzenia na wyższy szczebel nauczania.

Grupowanie. Według poziomu zdolności. Podstawą tworzenia grup jest iloraz inteligencji oraz poziomu umiejętności szkolnych.

Grupowanie przedmiotowe ze względu na uzdolnienia z danego przedmiotu.

Odrębne szkoły dla uczniów szczególnie uzdolnionych w różnych przedmiotach nauczania. Szkoły średnie o profilu matematycznym, szkoły plastyczne, muzyczne.

Nauka indywidualna - organizowanie różnych form opieki nad wyróżniającymi się uczniami w klasie, szkole, podczas zajęć pozalekcyjnych i poza programowych.

Konsultacje: konsultanci wskazują nauczycielom sposoby pracy z dziećmi o różnym poziomie zdolności.

Doradztwo: pedagodzy i psycholodzy pomagają rozwiązywać trudności dzieci zdolnych.

Nasz system edukacji w coraz większym stopniu wprowadza nowe rozwiązania w kształceniu i wychowaniu uczniów zdolnych. Począwszy od zrozumienia specyfiki pracy z uczniem zdolnym, poprzez jego potrzeby i trudności na jakie może napotkać zarówno nauczyciel ucznia zdolnego, jaki on sam. Coraz większa elastyczność systemu szkolnego, modyfikacje treści nauczania i metod będą przynosić coraz lepsze wyniki w nauczaniu ucznia zdolnego, który przestanie być w klasie dokuczliwym członkiem zespołu, a stanie się powodem do zadowolenia i dumy dla rodziców i wychowawców.